

Mynningsområden vid havskust

Beskrivning och vägledning för biotopen *Mynningsområden vid havskust* i bilaga 3 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Vägledningen utgör ett komplement till Handbok 2012:1 *Biotopskyddsområden* (Naturvårdsverket 2012).

Innehåll

INNEHÅLL	2
MYNNINGSOMRÅDEN VID HAVSKUST	3
Biotopens kännetecken och avgränsning	3
Bevarandevärden och motiv för skydd	3
Beskrivning	4
Viktiga strukturer och ekologiska funktioner	4
Arter som förekommer i biotopen	5
Gränsdragning mot andra biotoper	5
Geografisk utbredning	6
Verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen	6
Exempel på verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen	6
Exempel på åtgärder i omgivande mark som kan påverka biotopens naturvärden	6
Skötsel och andra bevarandeåtgärder	7
Uppföljning	7
Andra tillämpliga författningar och regelverk	8
Litteratur och webblänkar	8
BILAGA 1	10
Förteckning över ett urval av de rödlistade, karaktäristiska och i övrigt intressanta arter som kan förekomma i biotopen <i>Mynningsområden vid havskust</i>	10

Mynningsområden vid havskust

Biotopens kännetecken och avgränsning

- Biotopen omfattar naturliga mynningsområden vid kusten. I dessa områden orsakar utflödet av å- eller bäckvatten i kombination med vattenståndet i havet variationer i vattenkvalitet (färg, partikelhalt, salthalt, temperatur) och biologisk särart.
- Vattendraget är normalt högst 10 meter brett.
- Mynningsområdet är normalt vattenförande under mer än hälften av året.
- Själva mynningsområdet är naturligt och oreglerat, och omfattas inte av tillstånd för vattenverksamhet som kan påverka bevarandevärdena negativt. Övriga delar av vattensystemet kan vara påverkat av vattenverksamhet om det inte påverkar naturvärdena i mynningsområdet negativt.
- Mynningen definieras som det parti där vattendragets vatten möter havsvattnet vid normalt vattenstånd. I vissa fall mynnar vattendraget i en våtmark, till exempel ett vassområde eller ett delta.
- Biotopen har normalt en låg grad av mänsklig påverkan och saknar i normalfallet bebyggelse, kajer, större bryggor, vandringshinder och strandmodifieringar såsom anlagda badstränder. Mindre inslag av mänsklig påverkan, till exempel mindre bryggor, kan accepteras om naturvärdena i biotopen trots detta är höga.
- Strandbete kan förekomma.
- Biotopen omfattar normalt havsområdet ut till en 100 meters radie från mynningen, samt 100 meter av vattendraget med anslutande naturliga närmiljöer såsom stränder, vassområden, deltan och andra våtmarks- eller vattenområden. En zon med angränsande fastmark ingår om det utgör en förutsättning för bevarandet av biotopens värden.
- Den eventuella fastmarkszonens bredd¹ kan variera beroende på förhållandena i och vid mynningsområdet (topografi, erosionsrisk, förekomst av våtmarker eller sumpskogar m.m.), och förutsättningarna för bevarandet av biotopens värden, till exempel fastmarkszonens betydelse för födo-, ljus- och temperaturförhållanden i vattendraget, samt risken för ökning av halten partiklar och lösta ämnen i vattnet.
- Biotopens areal är normalt högst 20 hektar. Det finns ingen nedre arealgräns.

Bevarandevärden och motiv för skydd

Mynningsområden vid havskust utgör tillsammans med grunda havsvikar och helt eller delvis avsnörda havsvikar de viktigaste rekryteringsområdena för framför allt

¹ För vägledning om hur länsstyrelsen kan hantera omgivande mark vid avgränsning av vattenmiljöer som är helt eller delvis belägna i skogsmark hänvisas till Handbok 2012:1 *Biotopskyddsområden*, kapitel 7.5.5 (Naturvårdsverket 2012).

varmvattenkrävande arter av fisk, men fyller även en viktig funktion för vissa kallvattenarter.

Mynningsområden erbjuder viktiga häckningsområden för fågel, samt uppväxt-, födosöks- och uppehållsområden för många arter av både fisk och fågel.

Den ofta höga vattentemperaturen i mynningsområden under våren påskyndar biologiska och kemiska processer, vilket medför att produktionen i biotopen är hög. Den höga vattentemperaturen medför även att miljöerna tidigt blir isfria, vilket har stor betydelse för det biologiska livet, till exempel för fågel- och fiskrekrytering.

Under vår- och höstflyttning är mynningsområden ofta viktiga rastplatser för vada-re. Under vintern utgör de viktiga rastplatser för sjöfågel eftersom områdena ofta förblir isfria.

Ett flertal av de arter som förekommer i biotopen är upptagna på den nationella rödlistan.

Exploateringstrycket är ofta högt vid många mynningsområden, men även areella näringar som skogs- och jordbruk kan påverka biotopen, till exempel om skog avverkas i närområdet.

Skydd av biotopen bidrar bland annat till att Sverige uppfyller de nationella miljö-kvalitetsmålen *Hav i balans samt levande kust och skärgård* och *Ett rikt växt- och djurliv*, samt att god miljöstatus (GES) enligt havsmiljöförordningen (EU:s Havsmiljödirektiv) uppnås. Det bidrar även till att Sverige uppfyller åtaganden enligt EU:s Art- och habitatdirektiv, Konventionen om biologisk mångfald och Europeiska Landskapskonventionen.

Beskrivning

Viktiga strukturer och ekologiska funktioner

I ett mynningsområde varierar salthalten beroende på vattenståndet i havet, vattenföringen i ån och hur exponerad mynningen är för vågor och vind. I skyddade mynningsområden bidrar minskad strömhastighet till en ansamling av finare sediment som ofta formas till ett delta där en frodig vegetation kan breda ut sig. I mer exponerade mynningsområden är brackvattensområdet mindre, och de fina partiklarna transporteras bort så att inga deltan uppstår.

Under våren värms vattnet i mynningsområdet oftast upp snabbare än i havet, och vattnet förblir ofta isfritt under vintern. Detta bidrar till att mynningsområden, i synnerhet grunda och trösklade sådana, tillhör skärgårdens mest produktiva delar, och generellt anses ha ett mycket högt värde ur fisksynpunkt. I framför allt Botten-viken och Bottenhavet har denna naturtyp ofta en avgörande roll för bestånden av

flera fiskarter, särskilt de varmvattenkrävande, eftersom det finns begränsat med lämpliga lek- och uppväxtområden längs den skärgårdsfattiga kuststräckan. Mynningsområden på Västkusten fyller med sin varierande salthalt en viktig funktion som tillflyktsort för brackvattenarter, och produktionen av bland annat fiskyngel är ofta hög. Öring (*Salmo trutta*) förekommer ofta.

Vintertid utgör de ofta isfria mynningsområdena viktiga rastplatser för sjöfågel, medan de under vår- och höstflyttning ofta fungerar som viktiga rastplatser för vadare.

Arter som förekommer i biotopen

I vattendraget dominerar limniska arter som kring mynningen möter marina arter och brackvattenarter. Stränderna kantas ofta av bladvass (*Phragmites australis*) och säv (*Schoenoplectus* spp.), medan bottenvegetationen ofta utgörs av ålnate (*Potamogeton perfoliatus*), slingor (*Myriophyllum* spp.) och hästsvans (*Hippuris vulgaris*). Övriga vanligt förekommande arter i mynningsområdet är starr (*Carex* spp.), andmat (*Lemna minor*), pilblad (*Sagittaria sagittifolia*), igelknopp (*Sparganium emersum*) och borstnate (*Stuckenia pectinata*). I riktning utåt havet ersätts de limniska arterna av natingar (*Ruppia* spp.), sudare (*Chorda filum*), tång (*Fucus* spp.) och ålgräs (*Zostera marina*).

Fiskarter som utnyttjar biotopen för reproduktion är bland annat öring (*Salmo trutta*), abborre (*Perca fluviatilis*), gädda (*Esox lucius*), och lake (*Lota lota*), samt karpfiskar som till exempel mört (*Rutilus rutilus*). Av dessa arter är endast öring beroende av rinnande vatten.

En förteckning med ett urval av de rödlistade, karaktäristiska och i övrigt intressanta arter som kan förekomma i biotopen finns i *Bilaga 1*.

Uppgifter om karaktäristiska arter i de Natura 2000-naturtyper som anges under *Gränsdragning mot andra biotoper* nedan finns i vägledningsdokument för de svenska naturtyperna i EU:s Art- och habitatdirektiv på Naturvårdsverkets webbplats (www.naturvardsverket.se).

Gränsdragning mot andra biotoper

Biotopen *Mynningsområden vid havskust* kan omfatta biotoperna *Ålgräsängar* och *Strand- eller vattenmiljöer som hyser bestånd av hotade eller missgynnade arter eller som har en väsentlig betydelse för hotade eller missgynnade arters fortlevnad, samt delvis sammanfalla med biotopen Naturliga vattendrag*.

Biotopen kan delvis sammanfalla med Natura 2000-naturtyperna *Estuarier* (1130) och *Stora vikar och sund* (1160).

Geografisk utbredning

Kustmynnande vattendrag finns längs hela Sveriges kust. Uppskattningsvis kan det finnas cirka 4000 biotoper enligt definitionen.

Verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen

Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Den som planerar att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd i ett biotopskyddsområde måste därför först bedöma om detta kan komma att skada naturvärdena i biotopen. Om det finns risk för att naturmiljön skadas ska dispens från biotopskyddsbestämmelserna sökas hos länsstyrelsen om det är länsstyrelsen som har beslutat om skydd för området. Om det är en kommun som har bildat biotopskyddsområdet ska ansökan om dispens ges in till kommunen. Om det finns särskilda skäl får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet.

Här ges några exempel på verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen. Observera att punkterna nedan inte utgör en fullständig redovisning utan endast är exempel. Det kan även finnas andra verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen. Bedömning av en aktuell åtgärd måste därför alltid ske i varje enskilt fall.

Exempel på verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen

- Fysisk påverkan genom muddring eller modifiering av strandkanten i form av till exempel kanalisering, uträtning av strömfåran eller skoning/pålning utgör ett av de största hoten mot biotopen.
- Uppförande av byggnader och bryggor utgör ett stort hot mot biotopen.
- Friluftsliv kan i vissa fall störa till exempel häckande fåglar.
- Skogsbruk, jordbruksverksamhet, vägarbete och vattenregleringar högre upp i vattendraget kan påverka naturmiljön negativt om hänsyn inte tas för att undvika förändringar i vattenregimen, födo-, ljus- och temperaturförhållanden, vattnets pH eller halter av partiklar och lösta ämnen. Skador från skogsbruk och vägarbeten kan minskas genom att trädridåer lämnas längs stränderna, samt genom att vägtrummor anläggs så att vandringshinder inte uppstår.
- Infrastrukturbyggnad och annan exploatering.
- Tillförsel av näringsämnen och utsläpp av miljögifter.
- Vassröjning i annat syfte än skötsel.
- Utsättning av främmande växt- och djurarter.

Exempel på åtgärder i omgivande mark som kan påverka biotopens naturvärden

- Om besprutning med bekämpningsmedel och spridning av gödsel sker för nära biotopen kan det påverka bland annat sammansättningen av floran och

faunan, och därmed skada naturmiljön i biotopen. Nödvändiga skyddsavstånd till värdefulla biotoper ska iakttas och anpassas till de lokala förhållandena på platsen (se föreskrifter och allmänna råd om skyddsavstånd vid spridning av bekämpningsmedel i Naturvårdsverkets föreskrifter respektive allmänna råd om spridning av kemiska bekämpningsmedel, *SNFS 1997:2* och *AR 1997:3*).

- Större exploateringar i form av byggnationer, ledningsdragningar eller liknande som sker nära biotopen kan medföra beskuggning, dränering eller annan påverkan.
- Näringsläckage från jordbruk och enskilda avlopp kan leda till övergödning i biotopen.

Skötsel och andra bevarandeåtgärder

Skötselbehovet för mynningsområden är generellt sett litet, men det finns inget hinder för att skötsel- eller restaureringsåtgärder som genomförs på ett ur naturvårdssynpunkt gynnsamt sätt för biotopen vidtas vid behov.

Det kan finnas behov av restaureringsåtgärder för att förbättra arters möjlighet att utnyttja biotopen. Exempel på sådana åtgärder kan vara avlägsnande av vandringshinder, åtgärder högre upp i vattendraget för att förbättra vattenföringsregimen eller andra åtgärder för att återskapa naturliga förhållanden i vattendraget.

Uppföljning

Uppföljning kan behövas av eventuella bevarandemål för biotopen och utförda skötselåtgärder, samt av situationen för arter som är förtecknade i artskyddsförordningens (2007:845) bilagor och/eller den nationella rödlistan, samt av arter och biotoper som omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter och/eller ingår i Natura 2000.

Uppföljning av att ett mynningsområdes funktion upprätthålls kan bland annat ske genom uppföljning av fiskarter som utnyttjar området.

Uppföljning av bevarandemål för mynningsområden vid havskust bör så långt som möjligt koordineras med den regionala och nationella miljöövervakningen, samt i tillämpliga fall med eventuell uppföljning som sker kopplat till åtgärdsprogram för hotade arter.

Uppföljningen bör också koordineras med den regionala områdesvisa uppföljningen av motsvarande biotoper i naturreservat och Natura 2000-områden, samt med uppföljning som sker på biogeografisk nivå i enlighet med EU:s Art- och habitatdirektiv.

Artförekomster bör rapporteras till Artportalen² och Musselportalen³, vilka också kan användas för informationssökning.

Andra tillämpliga författningar och regelverk

Biotopen omfattas normalt av generellt strandskydd enligt 7 kap. 13 § miljöbalken.

Vattenverksamhet regleras av miljöbalken (1998:808) och lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Med vattenverksamhet avses enligt 11 kap. 2 § miljöbalken bland annat uppförande eller ändringar av anläggningar i vattenområden, samt fyllning, pålning, grävning eller rensning som syftar till att förändra vattnets djup eller läge i ett vattenområde.

Enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs dock inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området.

Enligt 17 § fiskelagen (1993:787) ska det i varje gren av ett vattendrag där fisken har sin gång finnas en fiskådra i det djupaste vattnet. Vid mynningen sträcker sig fiskådran med oförändrad bredd vidare 300 meter ut i det djupaste vattnet. Enligt 18 § samma lag ska fiskådran lämnas fri från fiskeredskap eller annan anordning som kan hindra fiskens gång. Länsstyrelsen får medge undantag från bestämmelserna.

Enligt Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen (1979:429), SKSFS 2011:7, ska skyddszoner med träd och buskar lämnas kvar vid skötsel av skog i sådan utsträckning som behövs av hänsyn till växt- och djurliv, vattenkvalitet, kulturmiljö, kulturlämningar och landskapsbild. Vid skogsplantering på nedlag jordbruksmark ska en skyddszon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer, öppen jordbruksmark och bebyggelse lämnas oplanterad eller planteras med lövträd.

Åtgärder som kan skada fridlysta växt- eller djurarter kan kräva dispens enligt 14-15 §§ artskyddsförordningen (2007:845).

Litteratur och webblänkar

Aronsson, M. (2008). *Karakteristiska arter och kriterier för dessa*. Naturvårdsverkets webbplats: www.naturvardsverket.se.

Artportalen. www.artportalen.se.

² www.artportalen.se.

³ www.musselportalen.se.

EG-kommissionen (1992). *Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter* (Art- och habitatdirektivet).

Gärdenfors, U. (red.) (2010). *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. ISBN 978-91-88506-35-1.

MARBIPP - Webbplats med samlad kunskap om fem marina biotoper som har stor betydelse för den biologiska mångfalden längs Sveriges kuster.

www.marbipp.se.

Musselportalen. www.musselportalen.se.

Naturvårdsverket. Tolkningar och vägledningar för de svenska Natura 2000-naturtyperna i EU:s Art- och habitatdirektiv. Naturvårdsverkets webbplats:

www.naturvardsverket.se.

Naturvårdsverket (2002). *Biotopskydd för vattenanknutna biotoper - Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 5262. Stockholm: Naturvårdsverket. ISBN 91-620-5262-4.

Naturvårdsverket (2012). *Biotopskyddsområden. Vägledning om tillämpningen av 7 kapitlet 11 § miljöbalken*. Handbok 2012:1 Utgåva 1. Stockholm: Naturvårdsverket. ISBN 978-91-620-0176-6.

Sandell, G., Karås, P. & Hästbacka, H. (1995). *Bevarande och restaurering av reproduktionsmiljöer för fisk i vattendrag*. Fiskeriverket. Kustlaboratoriet, Kustrapport 2, 1995. 61 sid.

Bilaga 1

Förteckning över ett urval av de rödlistade⁴, karaktäristiska⁵ och i övrigt intressanta arter som kan förekomma i biotopen *Mynningsområden vid havskust*

De i förteckningen angivna arterna behöver inte påvisas i en biotop för att biotopen ska kunna omfattas av skydd.

* Arter som är upptagna i EU:s Art- och habitatdirektiv eller Fågeldirektiv.

Akut hotade arter	<p>Groddjur</p> <p>* Grönfläckig padda (<i>Bufo viridis</i>)</p> <p>Fiskar</p> <p>Ål (<i>Anguilla anguilla</i>) Västkusten - Bottenviken</p>
Starkt hotade arter	<p>Kärlväxter</p> <p>* Hänggräs (<i>Arctophila fulva</i>) Bottenviken</p>
Sårbara arter	<p>Fåglar</p> <p>* Skräntärna (<i>Hydroprogne caspia</i>)</p> <p>* Småtärna (<i>Sternula albifrons</i>)</p> <p>Groddjur</p> <p>* Stinkpadda (<i>Bufo calamita</i>)</p> <p>Kransalger</p> <p>Barklöst sträfs (<i>Chara braunii</i>) Bottenviken</p>
Nära hotade arter	<p>Fåglar</p> <p>Drillsnäppa (<i>Actitis hypoleucos</i>)</p> <p>* Havsörn (<i>Haliaeetus albicilla</i>)</p> <p>Fiskar</p> <p>Vimma (<i>Vimba vimba</i>) Eg. Östersjön - Bottenhavet</p> <p>Lake (<i>Lota lota</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Kransalger</p> <p>Raggsträfs (<i>Chara horrida</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Kärlväxter</p> <p>Uddnate (<i>Potamogeton friesii</i>) Bottenviken</p> <p>Slidnate (<i>Stuckenia vaginata</i>) Norra Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Fyrling (<i>Crassula aquatica</i>) Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Ävjebrodd (<i>Limosella aquatica</i>) Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>* Ävjepilört (<i>Persicaria foliosa</i>) Bottenhavet - Bottenviken</p>
Karaktäristiska arter	<p>Alger</p> <p>Svartskinna (<i>Vaucheria dichotoma</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Sudare (<i>Chorda filum</i>)</p>

⁴ Uppgifterna är hämtade ur *Rödlistade arter i Sverige 2010* (Gärdenfors, U. (red.) 2010).

⁵ För kriterier för urvalet se *Karaktäristiska arter och kriterier för dessa* (Aronsson, M. 2008).

	<p>Tång (<i>Fucus</i> spp.)</p> <p>Kärlväxter</p> <p>Bladvass (<i>Phragmites australis</i>) Eg. Östersjön - Bottenhavet</p> <p>Havssäv (<i>Schoenoplectus maritimus</i>) Västkusten - Bottenhavet</p> <p>Blåsäv (<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>) Västkusten - Bottenviken</p> <p>Pilblad (<i>Sagittaria sagittifolia</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Trubbpilblad (<i>Sagittaria natans</i>) Norra Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Mellanpilblad (<i>Sagittaria natans</i> x <i>sagittifolia</i>) Norra Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Bläddror (<i>Utricularia</i> spp.) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Dvärgsäv (<i>Eleocharis parvula</i>) Västkusten - Bottenhavet</p> <p>Agnsåv (<i>Eleocharis uniglumis</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Sylört (<i>Subularia aquatica</i>) Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Slamkrypa (<i>Elatine hydropiper</i>) Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Tretalig slamkrypa (<i>Elatine triandra</i>) Bottenhavet - Bottenviken</p> <p>Hästsvars (<i>Hippuris vulgaris</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Mellanhästsvars (<i>Hippuris</i> x <i>lanceolata</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Borstnate (<i>Stuckenia pectinata</i>)</p> <p>Ålnate (<i>Potamogeton perfoliatus</i>)</p> <p>Slingor (<i>Myriophyllum</i> spp.)</p> <p>Igelknopp (<i>Sparganium emersum</i>)</p> <p>Andmat (<i>Lemna minor</i>)</p> <p>Ålgräs/Bandtång (<i>Zostera marina</i>)</p> <p>Starr (<i>Carex</i> spp.)</p> <p>Natingar (<i>Ruppia</i> spp.)</p> <p>Fåglar</p> <p>Drillsnäppa (<i>Actitis hypoleucos</i>)</p> <p>Fiskar</p> <p>Mört (<i>Rutilus rutilus</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Abborre (<i>Perca fluviatilis</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Gädda (<i>Esox lucius</i>) Eg. Östersjön - Bottenviken</p> <p>Öring (<i>Salmo trutta</i>) Västkusten - Bottenviken</p> <p>Blötdjur</p> <p>Stor tusensnäcka (<i>Peringia ulvae</i>) Västkusten</p> <p>Bukig tusensnäcka (<i>Hydrobia ventrosa</i>) Västkusten</p> <p>Nyzeeländsk tusensnäcka (<i>Potamopyrgus antipodarum</i>) Västkusten</p> <p><i>Limapontia capitata</i> Västkusten - Eg. Östersjön</p>
Övriga arter som bör uppmärksammas	<p>Fåglar</p> <p>Gråhäger (<i>Ardea cinerea</i>)</p> <p>Storskarv (<i>Phalacrocorax carbo</i>)</p> <p>* Fisktärna (<i>Sterna hirundo</i>)</p> <p>* Silvertärna (<i>Sterna paradisaea</i>)</p> <p>* Rödbena (<i>Tringa totanus</i>)</p> <p>Kräldjur</p> <p>Snok (<i>Natrix natrix</i>)</p>

	<p>Fiskar</p> <p>Tjockläppad multe (<i>Chelon labrosus</i>)</p> <p>Id (<i>Leuciscus idus</i>)</p> <p>Cyanobakterier</p> <p>Skärgårdsplätt (<i>Nostoc minutum</i>)</p>
--	---